

MIȘCĂRI SOCIALE ȘI POLITICE PREMERGĂTOARE ANULUI 1843 (clasa a IX-a, cursul „Istoria modernă a României“)

I. Problematica lecției

- Contribuția luptei țărănimii la adâncirea crizei orînduirii feudale :*
 - Intensificarea exploatării clăcașilor și iobagilor ;
 - Forme frecvente de luptă ¹ ;
 - Răscoale locale ² și mișcări țărănești ³.
- Acțiuni ale lucrătorilor :*
 - Condițiile grele de muncă, de salarizare și de trai, împletirea exploatării capitaliste cu cea feudală ;
 - Forme caracteristice de luptă : înaintarea jalbelor sau memoriilor de revendicări, conflictele și ciocnirile cu patronii, grevele locale ⁴ ;
 - În focul luptelor se naște ideea organizării proletariatului ⁵ ;
 - Muncitorimea era în stare embrionară — legată de agricultură ; luptă în mod deosebit împotriva exploatării feudale.
- Socialismul utopic — expresie teoretică a aspirațiilor maselor exploatare spre o orînduire mai dreaptă :*
 - Teodor Diamant — reprezentant al socialismului utopic în țara noastră ⁶ ;
 - Falansterul de la Săceni — încercare practică de realizare a programului socialist premarxist ⁷.
- Lupta românilor pentru unitate și independență :*
 - Mișcarea social-politică în Transilvania și Banat pentru republică română unită ⁸.
 - Mișcarea partidei naționale, condusă de Ion Cîmpineanu ⁹ :
 - a) Colaborarea cu cercul revoluționar moldo-muntean aflat la Paris ¹⁰, contactele cu Transilvania. ¹¹
 - b) Legături cu emigrația poloneză.
 - Mișcarea conspirativă condusă de D. Filipescu, E. Murgu și N. Bălcescu ¹².
 - Acțiunile politice naționale, conduse de societatea secretă „Frăția“ :
 - a) „Asociația literară a României“ ¹³ ;
 - b) Semnificația istorică a întîlnirii de la Mînjina ¹⁴ ;
 - c) Mișcarea condusă de Eftimie Murgu în Banat ¹⁵ ;
 - d) Acțiunile din Moldova (1846) ¹⁶ ;
 - e) „Societatea studenților români“ din Paris.
 - Unitatea programatică a mișcărilor :
 - a) Înfăptuirea statului național unitar și independent ;

- b) Desființarea relațiilor feudale ;
- c) Emanciparea și împrăștierea țăranilor ;
- d) Egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor.

5. *Concluzie* : mișcările revoluționare deschid drumul planurilor de acțiune comună transilvăneană, munteană și moldoveană pentru unitate și independență națională.

II. Comentariu istoric

1. Formele frecvente de luptă erau : fuga pe alte moșii sau în orașe, precum și băjenirea în altă provincie românească ; refuzul de a presta muncă în afara legiurii, refuzul (în Țara Românească și Moldova) de a recunoaște dispozițiile Regulamentului organic drept bază a raporturilor cu proprietarii ; pătrunderea pe moșii, arind și cosind fără consimțământul exploatatorilor ; acțiunile violente contra proprietarilor și arendașilor, împotriva reprezentanților forței publice.

2. Răscoala din 1831 din Moldova a avut o extindere mai mare, cuprinzând ținuturile Bacău, Roman, Suceava, Neamț, Herța, Hîrlău, Huși, Vaslui, Iași, Covurlui. În timpul răscoalei se observă cooperarea între diferite centre răscolate, precum și sprijinul din partea târgoveților.

3. În Transilvania au loc mișcări țărănești la Răvășel (comit. Alba de Sus), care durează 6 luni (1833), țăranii ocupînd cu forța pădurile expriate de nobili. În Moldova se constată acțiuni în iarna și primăvara anului 1846, țăranii fiind antrenați și de membrii societății „Asociația Patriotică“.

4. Mișcarea de la Telega, din toamna anului 1832, s-a manifestat prin părăsirea în masă a lucrului, ceea ce a determinat intervenția armatei. Mișcări greviste au avut loc la topitoriile din Toplița și Govăjdia, pentru mărirea salariilor, în anii 1837 și 1839. Declanșează acțiuni greviste minerii din Țebea și Zlatna, tăietorii de sare de la Ocna Mureșului (Uioara), cerînd sporirea salariilor. Se creează astfel acea stare de spirit revoluționară care pregătea muncitorimea pentru evenimentele din 1848.

5. Începutul organizării lucrătorilor are loc sub forma unor asociații de întrajutorare. Prima de acest fel este „Asociația de ajutor de boală, înmormîntare și ajutor de călătorie“ creată de calfele și lucrătorii tipografi din Brașov, la 1843. Astfel de asociații se vor crea ulterior la București, Anina, Reșița, Timișoara, Brăila, Iași, Cluj, Arad.

6. Teodor Diamant, personalitate remarcabilă și pe plan european, a fost primul care, în coloanele ziarului „Curierul românesc“ al lui Ion Heliade Rădulescu, a propagat ideile socialismului utopic de tip fourierist și cel dintîi, și între pușinii din lume, care au încercat să le dea viață. În lucrarea sa *Către prietenii libertății, dreptății și ordinii*, publicată la Paris în 1833, a pledat pentru transformarea lumii în sensul ideilor socialiste, în care munca, economia unitară și organizarea colectivă a producției să fie baza societății.

7. Teodor Diamant împreună cu Manolache Bălăceanu crează în martie 1835, la Scăeni (pe teritoriul actualului oraș Boldești-Scăeni, jud. Prahova), „Societatea agronomică și manufacturieră”, prima cooperativă de producție agricolă-industrială și de consum din România și una dintre primele două de acest gen din lume, care, așa cum scria Teodor Diamant, ar putea fi „pilda altor neamuri ce se fălesc cu civilizația”. Falansterul număra peste 100 de membri, în majoritate foști robi și clăcași, dar și intelectuali însărcinați cu îndrumarea muncii și ținerea evidenței. Ei munceau în comun, iar repartiția produselor se făcea în raport cu contribuția fiecăruia la obținerea produsului general al cooperativei. Acolo claca a fost desființată și domnea principiul libertății și egalității între oameni, exista preocuparea pentru educarea și instruirea membrilor comunității, pentru crearea de școli agricole și de meserii.

8. Societatea secretă „Constituția” de la Lugoj (1830—1834) era orientată spre cercurile rurale, spre lumea muncitoare și mica burghezie din centrele miniere. Inițiatorul a fost fruntașul mișcării republican-democratice polone Adolf David. Societatea milita pentru crearea unei patrii comune a tuturor românilor. Statul trebuia să fie o republică unitară română. Călea de înfăptuire era lupta armată, pentru care erau pregătite organizațiile locale. Conspirația fiind descoperită de autoritățile habsburgice, Adolf David a fost arestat și închis la Sibiu. Conducerea a fost luată de H. Müller, iar centrul mișcării s-a mutat la Rusca, de unde se putea ține mai ușor legătura cu românii din Principate. Deși întregul grup de conspiratori, în frunte cu H. Müller, a fost arestat de autorități în aprilie 1835, ea rămâne importantă și pentru colaborarea româno-polonă pentru un destin revoluționar comun, sub auspiciu republicane.

9. Unitatea națională și independența, în cadrul mișcării lui Ion Cîmpineanu (1835—1840), trebuia să se realizeze prin lupta armată, românii fiind aliați cu polonezii. Dar ulterior partida națională schimbă calea luptei insurecționale cu cea legală, Cîmpineanu intenționând să obțină tronul Țării Românești cu sprijinul Angliei și Franței. Dealtfel, fostul secretar al consulatului francez la București, Félix Colson, era antrenat și susținea planurile partidei naționale. Cîmpineanu efectuează o vizită la Constantinopole, în februarie 1839, tratînd cu consulii englez și francez asupra unirii Principatelor române, apoi călătorește la Paris și Londra, avînd întrevederi cu primul ministru Thiers la Paris și lorzii Dudley Stuart și Murphy la Londra, solicitîndu-le independența Țării Românești. Dar nu fu ascultat, pentru că, în condițiile războiului turco-egiptean, se produsese o alianță anglo-rusă, în vederea apărării Imperiului otoman. La întoarcere a fost arestat la Lugoj de autoritățile austriece, cu aprobarea lui Al. Ghica, și închis la Mînăstirea Mărgineni, apoi la Plumbuita, în martie 1840.

10. Studenții români — aflați la studii la Paris, între 1835—1837 (Ion Ghica, frații Golești, D. Brătianu, A. G. Golescu, N. Crețulescu, Ion Voinescu, C. Bolliac, V. Alecsandri, Costache Negruzzi, Al. I. Cuza, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu) — au colaborat cu Ion Cîmpineanu și au avut

legături cu emigranții polonezi, în vederea dezlănțuirii în comun a luptei. Rezultatul colaborării a fost adoptarea declarației de principii a partidei naționale „Act de unire și independență”, bazată pe ideea unității și independenței naționale a tuturor românilor și care stăruie asupra necesității înlăturării Regulamentului organic — calificat ca o legiuire arbitrară, alcătuită sub presiune străină —, asupra necesității împreunării întregii națiuni române sub un singur sceptru.

11. Contactele mișcării partidei naționale cu Transilvania se realizează prin Eftimie Murgu și Nicolae Bălcescu. Eftimie Murgu, în anii 1838—1839—1840, efectuează călătorii prin țară și peste hotare, pentru a aduce la cunoștință manifestul partidei naționale și a obține adeziuni la mișcarea inițiată. Nicolae Bălcescu, în 1839, călătorește în Transilvania, pentru a căuta contacte și a comunica „Actul de unire și independență”. Simion Bărnuțiu se află în Principate (august 1839), în scopul găsirii căilor comune de colaborare națională.

12. Există o continuitate între aspirațiile lui Ion Cîmpineanu și principiile tactice ale mișcării lui Dimitrie Filipescu, ceea ce s-a realizat prin Eftimie Murgu și Nicolae Bălcescu. Dar sfera de aplicare este mai largă, cuprinzând părți largi. Societatea are legături cu revoluționarii moldoveni prin Costache Negruzzi și cu cei transilvăneni prin George Barițiu. Se stabilesc contacte și cu francezii Félix Colson și profesorul Jean A. Vaillant. Complotul fiind descoperit, au fost arestate 24 de persoane, anchetate în perioada februarie-aprilie 1841 de Înaltul Divan. Primesc pedepse de la 10 la 3 ani, fiind închiși la Ocnele Telega, mînăstirile Snagov și Mărgineni.

13. Forțele revoluționare sînt mai viguroase în Țara Românească. În vara anului 1844, Ion Ghica se întoarce de la Iași, părăsind profesoratul și Academia Mihăileană. În octombrie soseau de la Paris A. G. Golescu, C. A. Rosetti și, ceva mai tîrziu, D. Brătianu. Nicolae Bălcescu se întoarce de la „cura balneară” din Transilvania. Rezultatul convorbirilor cu frunțașii transilvăneni nu întîrzie să se vadă: redactorul brașovean al „Gazetei de Transilvania”, G. Barițiu, vizitează în toamna anului 1844 Bucureștii. Scopul a fost realizarea unității culturale și politice a românilor. Se înființează „Asociația literară a României” în februarie 1835, iar în străinătate urma să se înființeze o societate similară „Societatea studenților români” din Paris, după întoarcerea în Franța a lui A. G. Golescu și C. A. Rosetti. Amîndouă asociațiile erau create pentru luminarea patriei, dar aveau un substrat politic, cuprinzînd pe toți românii.

14. Tot în cadrul acțiunilor de unitate politică, inițiate de societatea secretă „Frăția”, se numără întîlnirea politică de la Mînjina, din 21 mai 1845, în casa lui C. Negri, care se desfășoară sub masca unei petreceri, pentru a nu da naștere la bănuieli. Rezultatul întîlnirii: în ședința din 22 iunie 1845 a Asociației literare, s-a hotărît să fie angajată „toată românimea” în sfera de activitate a societății. S-au redactat apeluri către G. Barițiu, dr. Vasici, T. Cipariu în Transilvanai și s-au trimis adrese si-

milare lui C. Negruzzi, V. Alecsandri, C. Negri în Moldova. Toți șase erau rugați să formeze în părțile lor câte un comitet, sucursală a celui din București.

15. În toamna anului 1844 și iarna următoare, Eftimie Murgu conduce în Banat o nouă mișcare pentru emanciparea naționalității române și pentru întemeierea unui stat românesc. Programul social-politic urmărit de Murgu cuprindea: respingerea tendințelor de maghiarizare, reglementarea raporturilor dintre stăpînii de moșii și țărani, emanciparea națională a românilor din Banat și din celelalte provincii în care majoritatea o formau românii. Noua acțiune din Banat concretizează în ea aceeași luptă împotriva întregii încătușări — socială, politică și națională — ca și în 1838 și aceeași tactică revoluționară ca și în 1840.

16. Au loc mișcări țărănești, în iarna și primăvara anului 1846. De asemenea se produc agitații la Iași, mai ales în urma prezentării pieselor lui V. Alecsandri „Un rămășag sau o intrigă la bal mascat” și „Iași-n carnaval”, care critică abuzurile cîrmuirii. Membrii societății secrete „Asociația Patriotică” în frunte cu Teodor Rășcanu sînt în acțiune, organizînd demonstrațiile din 24—26 ianuarie și 8 martie la Iași, desfășurînd propagandă împotriva regimului aristocratic al lui Sturdza, prin memorii, pamflete și foi volante. Reprimarea acestor acțiuni a determinat risipirea unora dintre fruntașii revoluționari, în lunile mai-iunie 1846. Din cauza guvernării reacționare din cele două Principate, ca și a îngrădirilor apăsătoare împotriva mișcării naționale transilvănene, centrul revoluționar se va muta peste hotare, la adăpostul „Societății studenților români,” întemeiată la Paris în decembrie 1845.

III. Indicații metodice

Scopul lecției este de a scoate în evidență accentuarea crizei regimului feudal, reflectată prin unitatea obiectivelor urmărite de aceste mișcări: înlăturarea dominației feudale și străine, înfăptuirea unității naționale.

Cunoștințele sînt sistematizate pe baza următoarelor idei:

— Lupta de eliberare socială și împletirea ei cu lupta de eliberare națională;

— Unitate și independență — obiectiv central al mișcărilor politice.

Pentru ca lecția să aibă un conținut științific, folosesc documente, selectate pe probleme. Clasa este împărțită în patru grupe de elevi, fiecare grupă primind o mapă, cu documente referitoare la o anumită problemă. Deoarece lecția se predă într-o oră, fragmentele cuprinse în mape sînt foarte scurte, încît însușirea conținutului lor să nu le ia mai mult de 5—7 minute, timp lăsat la dispoziție înainte de începerea predării; elevii le pot deci citi și se pot sfătui între ei asupra ideilor de bază. Răspunsurile le vor da unul-doi elevi din fiecare grupă, atunci cînd vor fi întrebați.

Grupa întîi a primit mapa despre formele de exploatare și formele de luptă ale țărănimii, urmînd ca elevii să deducă aceste forme. Mențio-

nez că, pentru această mapă, am copiat o serie de documente din D. C. Sturdza-Scheeanu, *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească*, I, Buc., 1907 (jurnalul comisiei administrative din 26 aprilie 1842, jalba arendașului din Baloteasa-Muşcel către domnie, din noiembrie 1848); de asemenea se găsește un fragment din raportul, întocmit de Alex. Donath, trimisul guvernului, intitulat „Crimele Ecaterinei Varga“, luat din lucrarea lui Tóth Zoltán, *Mișcări țărănești din Munții Apuseni pînă în 1848*, Buc., 1955.

Grupa a doua primește mapa referitoare la acțiunile muncitorești. Ea cuprinde fragmente din: proiectul de statut al lucrătorilor de la ocnele de sare din Țara Românească și Moldova, alcătuit în anul 1833; raportul administrației topitoriilor de fier de la Toplița și Govărdia, din 8 iulie 1837; ordinul Vorniciei Dinlăuntru către administrația județeană Prahova, din octombrie 1832. Aceste documente se găsesc în volumul *80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, Buc., 1974. S-a cerut elevilor să desprindă condițiile de muncă și formele de luptă.

Grupa a treia a primit mapa referitoare la socialismul utopic. Se află un fragment din broșura lui Teodor Diamant *Către prietenii libertății, dreptății și ordinii* și un fragment din documentul intitulat „Contract“. Au fost copiate din volumul *80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, Buc., 1974. Am solicitat elevilor să arate care sînt ideile socialismului utopic.

Grupa a patra primește mapa referitoare la lupta românilor pentru unitate și independență națională. Ea cuprinde un fragment din „Act de unire și independență“ (aflat în anexa lucrării Cornелиei Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională*, Buc., 1967), precum și un fragment din raportul comisiei de anchetă de la 1840 (preluat din anexa lucrării lui Ion C. Filitti, *Turburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840—1843*, Buc., 1912). Am cerut elevilor să deducă obiectivele luptei și să rețină participanții la complotul din 1840.

În cadrul primei probleme, voi arăta că se înăspresc obligațiile țăranilor față de proprietari, atît în Principatele extracarpatice, cît și în Transilvania. Pentru argumentare, pun următoarea întrebare: Ce abuzuri săvîrșeau boierii și nobilii? Răspund doi elevi din grupa întîii. Un elev va arăta că, în afara efectuării clăcii cu normă, țăranii erau obligați și la alte sarcini, pe care le enumeră, reieșite din jurnalul comisiei administrative. Un alt elev se referă la abuzurile săvîrșite față de iobagi: dările excesive, interzicerea dreptului de a lua lemne din pădurile domaniale, prestațiile fără număr, lipsa legilor care să pună capăt samavolnicilor. Voi arăta în continuare că intensificarea exploatării a întîmpinat din partea țăranilor o vie rezistență, care a îmbrăcat diferite forme. Intervin din nou cu o întrebare: Ce forme de luptă ale țăranilor ați desprins din documentele studiate? Tot elevii din grupa întîii exprimă: refuzul de a presta claca, arderea clăilor de fîn, distrugerea plantațiilor făcute de fiscul regal, tăierea pădurilor, refuzul de a îndeplini obligațiile. Profesorul expune în continuare că acțiunile violente

au crescut în intensitate, ducând la mișcări și rășcoale țărănești, care sînt exemplificate și notate în cadrul schemei întocmită pe tablă.

Vorbesc elevilor despre acțiuni ale lucrătorilor, care se desfășoară concomitent cu lupta țaranilor și se datorează condițiilor grele de muncă și viață. În acest moment, voi întreba dacă, din documentele pe care le-au studiat, au desprins aceste condiții. Un elev din grupa a doua exprimă greutățile muncii din mine și plata necorespunzătoare, pe baza studierii fragmentelor din documentele : proiect de statut al lucrătorilor de la ocnele de sare din Țara Românească și Moldova și raportul administrației topitoriilor de fier de la Toplița și Govăjdia. Expun, mai departe, formele de luptă caracteristice, conform planului de idei și argumentez ridicarea la luptă a muncitorilor de la ocnele Telega, solicitînd unui elev din grupa a doua să citească fragmentul din ordinul Vorniciei Dinlăuntru către administrația județului Prahova.

Expun dorința de organizare a unei societăți lipsită de exploatare, concretizată în răspîndirea ideologiei socialismului utopic, reprezentantul ei fiind Teodor Diamant. Astfel, realizez trecerea la a treia problemă a lecției. În acest moment, adresez întrebarea : Care sînt ideile socialist-utopice exprimate de Teodor Diamant ? Un elev din grupa a treia va arăta, pe baza fragmentului din lucrarea *Către prietenii libertății, dreptății și ordinii*, că aceste idei sînt : necesitatea asigurării existenței poporului pe baza muncii oamenilor organizați în asociații de producție ; repartitia proporțională a produselor după muncă și talent. Voi arăta că Teodor Diamant a încercat să pună în practică aceste idei creînd falansterul de la Scăeni.

Voi avea grijă să subliniez că toate aceste acțiuni au impulsionat activitatea burgheziei, care organizează o serie de mișcări conspirative. Realizez trecerea la problema luptei pentru unitate și independență. Se arată care sînt mișcările politice, conform planului de idei, subliniindu-se continuitatea lor atît prin participanți, cît și prin obiectivele stabilite. Se adresează întrebarea : Puteți da exemple de revoluționari care au participat și la mișcarea condusă de Ion Cîmpineanu și la cea condusă de Dimitrie Filipescu ? Un elev din grupa a patra va aminti pe Nicolae Bălcescu, Eftimie Murgu, Simion Bărnuțiu. Se solicită să se prezinte fragmentul din raportul comisiei de anchetă de la 1840, din care reiese participarea lui Eftimiu Murgu la acțiunea condusă de Dimitrie Filipescu. Se va trage concluzia că din aceste acțiuni comune a rezultat unitatea programatică a mișcărilor. În cadrul analizei programelor mișcărilor voi scoate în evidență obiectivele comune preconizate de societăți. Folosesc un tabel sinoptic, restrîns la cele două probleme : unitatea națională și emanciparea țaranilor.

Anunț elevii că vom proiecta un tabel, în care sînt exprimate unele din obiectivele preconizate de societățile revoluționare. Sarcina lor este de a-l citi și de a recunoaște obiectivele comune. Trei sau patru elevi vor răspunde concretizînd, apoi toți își vor nota în caiete.

Prezint mai jos acest tabel :

Principalele obiective preconizate de societățile revoluționare *

Societatea „Constituția“.	Partida națională I. Cîmpineanu	Conspirația D. Filipescu	Societatea Secretă „Frăția“
1830 — 1834	1835 — 1840	1840	1843 — 1848
— Înfăptuirea republicii unitare române	Unirea țărilor române într-un stat independent	— Republica democratică	— Înfăptuirea unității naționale a românilor
— Emanciparea țăranilor și reforma agrară	— Poporul român slobod	— Eliberarea clăcașilor și împrumietărirea cu pămînturile aflate în folosință	— Emanciparea și împrumietărirea țăranilor

Concluzia care se desprinde este aceea că aceste cerințe comune dovedesc caracterul unitar al societăților, fiind obiective de bază și ale revoluției din 1848.

Ca material didactic folosesc o hartă a țărilor române între anii 1800—1848, precum și planșa cu portretele revoluționarilor din perioada respectivă.

Pe parcursul lecției, va trebui să valorific și aspectul educativ, privind necesitatea apărării unității și independenței, pentru făurirea căreia a luptat generația din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

IV. BIBLIOGRAFIE

- D. C. Sturdza-Scheeanu, *Acte și legiivi privitoare la chestia țărănească*, I, Buc., 1907.
- A. Stan, *Forme de luptă a țărănimii muntene sub Regulamentul organic, pînă la revoluția din 1848*, în „Revista Arhivelor“, IV, 2, 1961, p. 92—110.
- Gh. Ungureanu, *Frământări social-politice premergătoare mișcării revoluționare din 1848 în Moldova*, în „Studii“, XI, 3, 1958, p. 51—76.
- N. N. Constantinescu, *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial*, Buc., 1959.
- Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională (1834—1849)*, Buc., 1967.
- P. P. Pănaiteșcu, *Planurile lui Ion Cîmpineanu pentru unitatea națională a românilor. Legăturile lui cu conspirația polonă*, Extras din „Anuarul Institutului de Istorie Națională“, Cluj, 1924, 44 p.
- I. C. Filitti, *Turburări revoluționare în Țara Românească, între anii 1840—1843*, Buc., 1912.
- Tóth Zoltán, *Mișcări țărănești din Munții Apuseni pînă la 1848*, București, 1955.

ȘTEFAN ILIE